

MÜSLÜMAN HUKUK BİLİNCİ OLUŞTURMAK

Muharrem BALCI

Güncelleme 28.10.2018

GİRİŞ

Müslüman hukukçu bilinci deyince; bu topraklarda yaşayan bütün insanların ağırlıklı olarak Müslüman olduğunu biliyoruz. Biz de bu İslâm Milletinin bir parçasıyız. Fakat dönemselsel olarak, biliyorsunuz^(*) İslâm tarihinde sürekli kırılmalar yaşanmış. Bu kırılmalardan önemlisi, bizim yakın tarihimiz açısından baktığımızda Tanzimat kırılmasıdır; bir de Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber 1923 kırılmasıdır. Dolayısıyla bu iki dönemde Müslüman hukukçu bilinci oluşturulma gayretlerini de görüyoruz. Onun için ben bunu Birinci Tanzimat'tan alıyorum. Diyeceksiniz ki, "Bunun ikincisi de mi var?" Göreceğiz, İkinci Tanzimat da var. Bu Tanzimat'ın başlangıç döneminde biliyorsunuz hukuk alanında da bir hayli değişiklikler yapılıyor. Fakat bu değişiklikler yapılırken Batı'dan hukuk sistemi tam olarak alınmıyor belki; ama bizdeki birtakım temel kanunlarda veya tali kanunlarda, yargılama şekillerinde ve mahkemelerde¹ değişiklikler yapılıyor. Bu değişiklikler alınırken; elde bir, İslâm. Yani İslâm unsurunu, İslâm literatürünü, İslâm akaidini, İslâm uygulamasını göz ardı etmeyen bir alış var. Yani Cumhuriyet dönemindeki gibi bir resepsiyon tam anlamıyla yok. Çünkü biliyorsunuz Cumhuriyet döneminde zorla başka bir medeniyetin kanunları tulum halinde alınıp bir milletin üzerine boca edildi; buna **resepsiyon** diyoruz. Ama bana göre Tanzimat döneminde tam olarak böyle bir resepsiyon yok. Elbette ki, Batılılaşma hareketi başlamış, yürüyor; bunlar var. Ama Batılılaşmanın bile temelinde İslâm duyarlılığı var; Müslüman kalmak kaydıyla Batılı birtakım değerlerin de alınışı var, hukuk da bu anlamda bir alış. Tanzimat Fermanı'nın girişindeki cümlelerde bunu görebilirsiniz.² Dolayısıyla Müslüman hukukçu bilincinin, Tanzimat'la beraber; yani o kırılmayı hukuk alanında da tam olarak yaşamak istemeyen,

---

(*) Bu bölüm Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Ankara Grubu'nda 7 Ekim 2010 tarihinde ders olarak sunulan bir tebliğdir. Konuşma üslubu korunarak buraya alıntılanmıştır. M. BALCI

¹ Bilal KILINÇ, "Türkiye'de Yargı Reformu Tartışmalarının Tarihsel Arka Plânı: Cumhuriyet Devri Yargı Sisteminin Temeli Olan Nizamiye Mahkemeleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme"
<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/574.pdf>

² "Mülkü elinde tutan her şeye kadirdir. Yenilik ve değişme her ne varsa yine mülkü elinde tutan Allah sayesinde olacaktır". "Herkes malum olduğu üzere, Devlet-i Aliyyemizin kuruluşundan beri, yüce Kur'an'ın hükümlerine ve şer'i kanunlara kemaliyle uyulduğundan, ulu saltanatımızın kuvvet ve kudreti ve bütün halkın refah ve gelişmişliği istenilen dereceye ulaşmışken, yüz elli sene vardır ki, art arda gelen sıkıntılar ve çok çeşitli sebeplere dayalı olarak, ne Şer'i şerife ve ne yararlı kanunlara bağlı kalınmadığı ve uygun hareket edilmediği için, evvelki kuvvet ve gelişmişlik bilakis zayıflık ve fakirliğe dönüşmüştür. Halbuki şer'i kanunlar altında idare olunmayan memleketlerin payidar (sağlam, sürekli) olamayacağı açıktır."

batılılaşmayı toptan almayı reddeden anlayış, Müslüman hukukçu bilincini muhafaza etmeye çalışmış. Bunun en büyük şahsiyet olarak örneği Ahmet Cevdet Paşa'dır. Yani Mecelle komisyonunun başında ve mecelleye her şeyini, hayatını vermiş olan dilci, tarihçi, siyasetçi, devlet adamı bürokrat ve **hukukçu** zat.

Bu Tebliğimizde, öncelikle hukukumuzdaki geçmiş tecrübeden sınırlı olarak, yani Müslüman Hukukçu bilincimiz için gerekli miktarda bahsedip, devamında da kendi özeli-mizde yaşadığımız pratiği, pratiğimize etki eden, kaynaklık eden düşünceyi ve oluşum-larımızı konuşacağız.

TARİHÇE

Fermanlar³ – Mecelle⁴

Tanzimat döneminde kırılmayı işaret eden iki önemli ferman var; bunlara fermanlar di-yoruz: Tanzimat Fermanı ile Islahat fermanı. Burada ecnebi unsurlara ve azınlıklara ve-rilen birtakım yeni haklar var. Bunlar tam anlamıyla bir hukuksal kırılma değil; ama o dönemde tabii önemli haklar tanınıyor diye de bir reddiyeye veya eleştiriye de uğrama-mış değil. Ve hemen sonrasında tabii (fermanlardan sonra), Mecelle var; hayata geçirilen. Mecelle'nin hazırlanması, Osmanlı hukuk sisteminin, özellikle borçlar alanında tıkan-maya maruz kaldığı (yabancılarla temas sonrasındaki gelişmelerde), onlarla ilişkilere cevap verilemediği bir ortamda alınmış olan bir görevdir. Mecellenin en güzel yanı ş-u-dur; hiçbir hukuk metninin başlangıcında hukukçuyu, özellikle de uygulamacıyı terbiye eden, hukukçulara evrensel hukuk kurallarını hatırlatan, öğreten kurallar belirgin olarak yoktur. Mecelle'nin başlangıcında evrensel hukukun da kabullendiği, İslâm hukukunun en önemli 100 maddesi vardır. Yani Mecelle muhatap aldığı hukukçuyu, önce terbiye eder; İslâm hukuk kurallarıyla, evrensel hukukun ve Batı hukukunun kurallarını da kap-sayacak şekilde. Ama onları terbiye eder ve o terbiyeyi almış olmak kaydıyla hukukçu Mecellenin içersine girer ve uygulama yapar. Bunun başka bir örneği yok, o açıdan da Mecelle, bir şaheserdir.⁵ Mecelle'de İslâm hukukunun kaynakları, mantığı ve uygulama-sı korunmaya çalışılmıştır.

---

³ Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı, 2000 yılında Türkiye Milli Kültür Vakfı'nda düzenlenen Osmanlı'nın 700. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu için ilk defa tarafımdan sadeleştirilip hukukçulara ve araştırmacılara kazandırılmıştır. Orijinal ve Sadeleştirilmiş metinler için Bkz:

TANZİMAT FERMANI (GÜLHANE HATTI HÜMÂYÜNU)

<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/belgeler/233.pdf>

İSLAHAT FERMANI <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/belgeler/231.pdf>

⁴ *MECELLE'NİN İLK 100 MADDESİ*, ilk defa 2000 yılında Türkiye Milli Kültür Vakfı'nda düzenlenen Os-manlı'nın 700. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu için tarafımdan sadeleştirilip hukukçulara ve araştırmacı-lara kazandırılmıştır. Orijinal ve Sadeleştirilmiş madde metinleri için Bkz:

<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/belgeler/232.pdf>

⁵ Kaya KARTAL, “İslâm Hukukunda ve Mecelle’de Küllî Kâideler”,

Kanun-i Esasi ve Lozan⁶

Daha sonrasında, Kanuni Esasi var; 1876. Orada yine siyasi anlamda birtakım değişiklikler var; ancak yine Müslüman hukukçu hassasiyeti ve bilinci korunuyor. Akabinde de Lozan var. Lozan'ı iki bölümde biz düşünüyoruz; zaten. Lozan birinci dönem görüşmeleri, ikinci dönem görüşmeleri. Birinci Lozan görüşmelerinde, görüşmeleri yapanlar bir İslâmcı mantıkla görüşmeleri yürütürler; aynı zamanda belli bir oranda da ulusalcılık vardır. Fakat ikinci dönem görüşmelerinde, görüşmeye giderken frak-smokin, melon şapka giyerek giderler; daha önceki kıyafetleriyle değil, Batılı kıyafetlerle giderler ve çok şeyin altına da Lozan'da imza atarlar. Bu da bir kırılmadır.

Şimdi, günümüz Müslüman hukukçu bilinci, eğer Tanzimat dönemini (Cumhuriyet öncesi dönemi) bilemezse, böyle bir bilinci ne oluşturabilir, ne muhafaza edebilir; çünkü o tarihi gerçeklik, bizim gelecek tasavvurumuzu dokuyacak önemli unsurlardan biri. Sadece pozitif hukuk bilgisi ve sadece İslâm hukuku bilgisi veya her ikisi bu deneyimi göz ardı ederek, gelecek tasavvuru oluşturamaz. Çünkü Tanzimat, bizim yakın tarihimizde çok önemli bir dönemdir. Sadece hukuk açısından mı? Hayır, siyasal açıdan da böyledir⁷, medeni açıdan da böyledir. Batıyla karşılaşan, yüzleşen Osmanlı aydınınının gösterdiği muhtelif tavırları biz Tanzimat dönemi içerisinde görüyoruz. Onun için hukukçuların bu dönemi, kesinlikle çok iyi bilmeleri ve mukayeseli olarak belki de (bir öncesi, bir sonrasıyla) tartışmaları gerekir.⁸

Cumhuriyet Dönemi

Tanzimat'tan Cumhuriyet dönemine geliyoruz. Cumhuriyet döneminde bir resepsiyon kırılması yaşanıyor, temel kanunlar; işte Medeni Kanun, Ceza Kanunu gibi kanunlar aynen tulum olarak alınıyor. Mesela Medeni Kanun kabul ediliyor; onun kabulüyle beraber, hemen beraberinde Medeni Kanunun Uygulanmasına Dair Kanun aynı tarihte kabul ediliyor ve insanlar bir gecede (sabah kalktıklarında) kendilerini nikâhsız olarak görüyorlar; yani nikâh usulü değişmiş. Herkes dini nikâhlı ama medeni nikâh zorunluluğuyla beraber, böyle bir hisse de kapılıyor o dönemin insanları. Orada da çok az sayıda hukukçu, bu Müslüman hukukçu bilincini muhafaza etmeye çalışıyor. Mesela ne yapıyor? İstanbul Üniversitesi, bu kanunlara direniyor ve 1960'lara kadar böyle geliyor; ama çok ciddi bir direnç değil bu. Sistemli bir direnç de değil; bireysel bazda, o günkü hocaların dirençleri işte. Mesela Ali Hikmet Berki, Ebul-ala Mardin, Ömer Nasuhi Bil-

---

<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/572.pdf>

⁶ Kanun-i Esasi ve Lozan için Bkz: Muharrem BALCI, “Tanzimat'tan Günümüze Islah, Resepsiyon Ve Uyum Çalışmalarının Tahlihi”

<http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/52.pdf>

⁷ Mehmet KALAY, “Tanzimat ve Sonrası Osmanlı'da Hukuk ve Yargı”,

<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerII/98.pdf>

⁸ Kaya KARTAL, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hukukun Laikleşmesi*,

<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/120.pdf>

men gibi; bunlar üniversitenin çok önemli hocaları. Sadece direnç göstermiyorlar; bu güne yansımalarını gördüğümüz çok önemli eserleri de var. 50'ye kadar geliyor; ama 50-60 arasında böyle kayda değer hukuk değişiklikleri olmuyor. Çünkü 50'lerde iktidar olan Demokrat Parti CHP içersinden çıkmış, bir nevi devamı; fakat halka biraz daha yakın siyasi iktidar modeli çiziyor.

İhtilâller

1960 ve 70'lerde Türkiye'de siyasal uyanış; yani İhtilâlden sonra, o ihtilalin sersemliğinin atılmasından sonra ki, 1971'e kadar bir siyasal uyanış dönemi var. Fakat burada da kayda değer bir şey olmadı; ancak siyasal anlamda bir uyanış dönemi var. 71 Muhtırası bu uyanışı da öldürüyor. Hem sola, hem de o günkü, - henüz ona "İslâmcılık" diyemeyeceğiz - sağ kesime bir baskı var. 71 Muhtırası bir iki yıl (sıkıyönetim dönemi) olduktan sonra tekrar çok partili hayata geçiliyor. 80'e kadar insanlar biraz gözlerini açıyor; işte siyasi olarak Necmettin Erbakan ve 1. Milli Cephe hükümetleri, 2. MC Hükümetleri gibi birtakım gelişmeler var. 80'de tekrar bastırılıyor; tabi sadece bizde değil, sol kesimde de bu anlamda epeyce gelişme var. Ve 80 ihtilaliyle; 60'ta getirilmiş olan askeri rejim tamamen sistemli hale getiriliyor, artık kurumsallaşılıyor. Anayasal kurum dediğimiz; işte Anayasa Mahkemesi, YÖK, Milli Güvenlik Kurulu gibi. Bunların hepsi daha sistemli hale getiriliyor ve çok daha keskin bir kırılma oluşturuluyor. O dönemlerde de yine bir Müslüman hukukçu bilincini net olarak görmüyoruz. Bunu niye söylüyorum? O dönemlerin hepsini yaşadığım için daha da rahat belki konuşabiliyorum burada. 1997'lere kadar geliyoruz; ancak 90'lı yıllarda çok önemli şeyler oluyor. Bugün gazetelerde okuduğunuz şeyler. Mesela 1993 yılı, Türkiye'nin her tarafında sabotajların, tahriklerin; işte Sivas ve Başbağlar olayları gibi tahriklerin olduğu ve seri katliamların, fail-i meçhullerin yaşandığı bir yıl oluyor. Bu olayların başlangıcı esasen 1991.

Savcılar Laiklik Bildirileri⁹

Antalya'da 1991 yılından itibaren düzenli toplanan Türkiye Başsavcıları nihayet 1994 yılında Adalet bakanı Seyfi Oktay'ın başkanlığında¹⁰ toplandıklarında ortak bildiri yayınlamışlardı. Adına da Savcılar Laiklik Bildirisi demişlerdi. Bildiriyi okuyan da dönemin Muğla Başsavcısı Erdal Köker idi ve okuyuş tarzı¹¹ darbe komutanı Kenan Evren'in burnundan düşmüş bir kopyası şeklinde idi.

---

⁹ Savcılar Antalya Laiklik Toplantısı Belgeleri; <http://www.muharrembalci.com/belgeler.php>

¹⁰ Seyfi Oktay'ın açılış Konuşması video <http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi.php#>

¹¹ Erdal Köker'in konuşması; <http://www.muharrembalci.com/belgeler.php>

Refah Partisi'nin karşı çıktığı, dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in tebrik ettiği, kutladığı¹² savcılar bu toplantıda önemli kararlar almışlar, bu kararlar daha sonra Yargıtay içtihatlarına dayanak teşkil etmiştir. Örneğin Sivas Olayları Davası'nda, dönemin Ankara C. Başsavcısı Nusret Demiral ve diğer savcılar tarafından düzenlenerek dava dosyasına konulan Başsavcılık Görüşü (ki Mahkemeler tarafından Ek İddianame mahiyetinde algılandı, işlem gördü) davanın iddianamelerinin ötesinde yargılanma ve mahkûmiyet talepleri içermiştir. Bu Ek İddianamedeki izah ve yorumlar Antalya Savcılar Toplantılarında dile getirilen ve bir kısmı karar altına alınıp bildiriye geçen görüşlerdi. Örneğin TCK. 146. Maddesinde düzenlenen Anayasanın tebdil tağyir ve ilgasına ilişkin hükme farklı yorum getirilerek, şiddet eylemi içermese ve silahlı olmasa da, bu amaçları edinmiş kişilerin oluşturduğu yapılara terör örgütü ve eylemlerine de 146. Madde hükümlerinin uygulanacağını, hatta hükümet kuvvetlerinin şekillenmesine karşı eylemlerin de bu madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ihtiva ediyordu.¹³ Nitekim öyle olmuş, DGM sanıklara yangında adam öldürme suçundan ceza vermiş, fakat Yargıtay kararı bozarak sanıklardan 33'ünün idam edilmesi kararı vermiş, bilahare heyeti tümünden değiştirilen Ankara 1. DGM, sanıkların 33.ünün idamına karar vermiştir.¹⁴

28 Şubat Dönemi

Bu durum 97'ye kadar geliyor; 97'de 28 Şubat krizi veya "post-modern darbesi" yaşanıyor. 1990 yılı burada yine önem kazanıyor; 90 yılında çok önemli bir hadise oluyor. Baba Bush, Türkiye'ye geldiğinde protesto hareketleri oluyor. 1969'daki 6. Filo gösterileri kadar kitlesel değil, daha küçük gruplar halinde protestolar ve duvarlara afişlemeler, pullamalar yapılıyor. Yakalanan gençler hapselere atılıyor ve ilk defa Müslüman avukatlar toplu savunma sadedinde bir araya gelebiliyorlar İstanbul'da. Daha sonra yine İstanbul'da Kaynak Yayınları baskını oluyor. Salman Rüşdi'nin Şeytan Ayetleri kitabını yayınlayan Aydınlık Dergisi sahibi Doğu Perinçek'in "Kaynak Yayınları" basılıyor, orada birkaç kişi yaralanıyor. Bu olaydan dolayı gözaltılar ve tutuklamalar var. Orada yine Müslüman hukukçular bu duruşmalarda avukat olarak toplu dava örneğinde yer alıyorlar.

93'de Sivas Olayları ve Sivas Davası görülüyor. Biliyorsunuz Sivas Olaylarında, 33 kişi ölüyor. Bunlar iddia edildiği gibi yanarak değil, duman zehirlenmesinden ölüyor. O ara-

---

¹² Refah Partisi'nin Savcılar Toplantısı ve Bildirisine Eleştirisi ve Doğan Güreş'in kutlaması için Bkz: <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi.php#>

¹³ Derece Mahkemeleri ve Yargıtay hala bu tür dış müdahalelerin etkisinde kalarak kararlar vermeye devam ediyor. Hizbu't Tahrir örgüt üyelerinin davalarında da, indi yorumlarla sanıklar ağır hapis cezalarıyla mahkûm ediliyorlardı. Ancak AYM, 19.07.2018 tarih ve 014/13117 Esas sayılı dosyasından Yılmaz Çelik başvurusunda, adil hakkının ihlal edildiğine, dolayısıyla hak ihlali yapıldığına karar verip dosyayı derece mahkemesine göndermiştir. Bu çok önemli bir ihlal kararıdır. Bkz: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Basvurular/tr/pdf/2014-13117.pdf> Bkz: Resmi Gazete: R.G. Tarih ve Sayı: 26/10/2018-30577

¹⁴ SİVAS OLAYLARI DAVASI – TOPLU SAVUNMA, <http://www.muhammedbalci.com/kitaplika/17.pdf>

da bütün barolar (aşağı-yukarı) bu davada “**sanıklara avukat tayin ettirmeyeceğiz**” diye de karar alıyorlar. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir hukuk mantığı olmaz. Onun üzerine biz İstanbul’da toplanıyoruz “**Bu davaya Müslüman hukukçular bakacak**” diye. Ve Türkiye çapında 250 avukat vekâletname alıyor, 110 avukat fiilen bu davayı takip ediyor. Ankara’da dört yıl süren bir duruşma seyri var, 1 nolu DGM’de. Her ay, bir hafta biz Ankara’dayız; geliyoruz Pazartesi sabah başlıyoruz, duruşma Cuma akşamı bitiyor. Bazen Cuma akşamı bitiyor; Cumartesi-Pazar ara veriyor, Pazartesi - Çarşamba devam ediyor. 4 yıl, her ayın bir haftası burada kalmak kaydıyla bu duruşmalara İstanbul’dan, Ankara’dan, Malatya’dan, Konya’dan, Denizli’den, Türkiye’nin birçok şehirden gelip gidiyoruz. Ayrıca her ay Sanıkları Kırıkkale ve Afyon Cezaevlerinde ziyaret ediyoruz. Bu dava, Türkiye’deki Müslüman hukukçularda bir Müslüman Hukukçu bilinci oluşturulması fikrini doğuruyor. Ondan öncekilerde bireysel hukukçularımız var; mesela bir Av. Bekir Berk var, Türkiye’de adım atmadığı, girip çıkmadığı, savunma yapmadığı adliye yok. Ama dediğim gibi bunlar hep bireysel çalışmalar ve savunmalar. İlk defa toplu savunma,¹⁵ bir Müslüman hukukçu bilincinde Sivas Davası’nda yapılmıştır. Sonra İslâmi Hareket Davası, sonra Sincan Davası. Bu davalarda Avukatlar olarak herhangi bir ücret almadık. Burada bizleri en çok ilgilendiren husus, bu davalarla bir **Menemen hadisesi** yaratılmak istenmesi, bizimde duyarlılık göstererek buna fırsat verilmemesini istememizdir ki bunda da başarılı olduk. Sözün burasında itiraf etmeliyim ki, toplu savunma örneği anlamında Marksist örgütlerin kitaplaştırılmış 48 adet Toplu Savunmalarını masaya koyduk ve okuduk, Toplu Savunmamızda yararlandık. Başka örnekler yoktu.

Ve 97’de, 28 Şubat Post-modern darbesinden sonra, bu Müslüman Hukukçu bilincinde bir kırılma oldu; toplu dava örneklerini çok fazla sergileyemez olduk. Bu arada ne oldu? Başörtüsü zulmüne karşı avukat arkadaşlarımızı üniversitelerde istihdam ettik; mesela Mazlumder’de bir hukuki yardım birimi kurmuştuk. İstanbul’da her gün 110-120 avukatı Emniyette, C. Savcılıklarında, meydanlarda, adliyelerde, Üniversitelerde, hak ihlallerine karşı görevlendirebiliyorduk. Bu rakam ve bu keyfiyet bugün İstanbul Barosu’nun ve sözümona hukuk dernek ve vakıflarının zihnini aşar. Orada yeniden Müslüman hukukçu bilincini sürdürmeye çalıştı Müslüman avukatlar.

Kırılma konusu çok önemli. Belki ilk defa burada dillendirmiş olacağız. Bu kırılma Başbağlar Davası olarak bilinen, Sivas olaylarından 3 gün sonra Erzincan’ın Başbağlar Köyü’nde PKK militanlarınca Sivas Olaylarının intikamı olarak katledilen 33 masum köylünün devletten tazminat talepleri davasıdır. Bu davada Hukukçular Derneği üyesi bazı arkadaşlarımız, daha önceki davalardaki usulümüzün aksine %25 gibi fahiş oranda vekâlet sözleşmesi ile ücreti kotarmışlardır. Bu konu (Ücret alınması ve vekâlet ücretindeki oran) Hukukçular Derneği üyelerinde, Müslüman Avukatlar nezdinde çok büyük bir güven erimesine neden olmuştur. Bu da Müslüman Hukukçu bilinci için büyük bir kırılmadır.

---

¹⁵ *SİVAS OLAYLARI DAVASI TOPLU SAVUNMA*, Hukukçular Derneği Yay., Yöneliş Yayıncılık, İst: 1996
Pdf: <http://www.muhammedbalci.com/kitaplika/17.pdf>

Uyum Yasaları

Bu arada bir şeyler daha oldu. 91 yılında Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller Başbakanlığında SHP ile birlikte bir koalisyon hükümeti kuruldu. O dönemde Türkiye’de önemli bir olay yaşandı, uyum yasaları; Avrupa Birliği hukuk düzeninin bazı unsurları Uyum Yasaları düzenlenerek “Demokratikleşme Paketleri” adıyla yasalaştırılmaya başlandı. Tabii ki aynen resepsiyon sürecinde olduğu gibi, Cumhuriyet döneminde olduğu gibi; hiç tartışmasız, tercüme edilerek alındı. Takip edebildiğim 8 uyum paketi oldu. Benim bunlardan 5 uyum paketiyle alakalı makalem yayımlanmıştı.¹⁶ Ama o süreçte bizim dışımızda bu vakayla ilgilenen yine olmadı. Bu paketlerin hepsi geçti, fakat bu paketlerle ilgili kimsenin aklında bir şey kalmadı. Ve bu kanunları yapanlar 1. Tanzimat paşaları gibiydi. Yani, “Hele bir alalım da, daha sonra düşünürüz ne olacağını” diye. “İşte AB zorluyor, bizim bunları kabul etmemiz lazım”, mahiyeti tartışılmadan, insanlar bilgilendirilmeden, hatta hukukçuların dahi üzerinde bir çalışması olmaksızın bu uyum yasaları Türkiye’de kanunlaştırıldı. Ben o günlerde bu döneme “**İkinci Tanzimat**” ismini vermiştim; benden üç dört sene sonra Etyen Mahçupyan da o dönemi “İkinci Tanzimat” diye adlandırdı ve bir kitabı¹⁷ çıktı.

Bir de Türk Ceza Kanununun; 1985’te Ord. Prof. Sulhi Dönmezer başkanlığında kurulan TCK Öntasarı Hazırlama Komisyonunun, 1989’da hükümete sunmuş olduğu bir TCK Tasarı var. O tasarının bazı hükümleri kanunlaştırıldı fakat çok eleştiri aldığından yeniden Dönmezer Başkanlığında bir heyete tevdi edildi. Heyet tasarıyı hazırlayıp 1997’de alt komisyona gönderildi. O tasarıyla da biz o zaman ilgilenmiştik; benim makalelerim¹⁸ yayımlanmıştı o dönemde. Bu Tasarı 72 yıllık temel bir yasayı¹⁹, Türk Ceza Kanununu tümünden değiştiriyordu. Bu paket, 1999 dönemi hükümeti ilgilenmeyince AK Partinin kucağına düştü. AK Parti Adalet Bakanı Cemil Çiçek bu tasarıyı devrim kanunu niteliğinde görerek, kanunlaşmasını istedi. Cemil Çiçek, kanunun kendi döneminde ve kendi adıyla çıkmasını arzu ettiğinden bu tasarıya “devrim gibi” yakıştırmayı yaptı. Esasen devrim kanunu dedikleri, benimse “panik mevzuatı” dediğim²⁰ tasarı, bizim görüşlerimiz ve raporumuz doğrultusunda yüzde 80 değişikliklerle meclisten geçti; o değişikliklerin meclisten geçme sürecinde, yine bizim arkadaşlarımız vardı mecliste. Hukukçular Derneği olarak yoğun çalışmalarımızdan ve Başbakan Recep Tay-

---

¹⁶ M. BALCI, *AB Uyum Yasaları Analizleri*”, <http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/raporlar/54.pdf>

¹⁷ Etyen MAHÇUPYAN, 2. *TANZİMAT*, Liberte Yya. İst. 2003

¹⁸ M. BALCI, *TCK Öntasarısı Üzerine Düşünceler*, <http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/84.pdf>
M. BALCI, *TCK Öntasarısı veya Napolyon Emirnamesi*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/86.pdf>

¹⁹ M. BALCI, “72 Yıllık Yasa Değişiyormuş...!”, <http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/61.pdf>

²⁰ M. BALCI, “*Türk Ceza Kanunu Öntasarısı (1997) Veya Panik Mevzuatı*”.
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/85.pdf>

yip Erdoğan'a ulaşılmasından sonra tasarı %80 değişiklikle kanunlaştı.²¹ Şimdi böyle itirazlar ve raporlar niye yapılmıyor, diye düşündüğünüzü sanıyorum. Bu bir başka bahsi değerdir. Bu sunumun tamamı bu sorunun cevabı ile ilgilidir.

TOPLU HUKUK ÇALIŞMALARI

Niye anlatıyorum bunları?

Her oluşumun bir geçmişi vardır. Bu geçmiş sadece fiili olaylardan oluşmuyor; zihinsel birikimden ve bu birikimin oluşturduğu bir donanımdan geçiyor. Biz o gün, bu avukatlar arasındaki bireysel veya toplumsal zihni gelişimi ve pratiği (Mazlumder örneğinde de bahsettiğimiz gibi) Hukukçular Derneği bünyesinde yapıyorduk. Mesela yine 96'da "Dünya Müslüman Hukukçular Konferansı" adıyla bir konferans tertiplemiştik, Didim, Capris Otel'de. Konferansa, 19 ayrı ülkeden her biri kendi alanında tanınmış 40 önemli Müslüman hukukçu katıldı. Bunlardan birkaçını zikredeyim: Seyfü'lislam Benna(Mısır), NAHDA lideri Gannuşi(Tunus), Makedonya AYM üyeleri Alvir(Soyadını hatırlayamadım) ve Salih Murat, Türkiye'den de bilinen, tanınan, alanında uzman 40 Hukukçu Hoca ve ayrıca Hukukçular Derneği üyesi 80 Avukat katıldı. Türkçe, İngilizce ve Arapça Tebliğlerin sunulduğu, 8 gün süren Konferansta öğlen öncesi tebliğler sunuldu, öğleden sonra da teşkilatlanma, istişare ve çalışmalarından sonra "**Dünya Müslüman Hukukçular Birliği**" kuruldu. Genel Sekreteri Av. Necati Ceylan, Genel Sekreter Yardımcısı Av. Muharrem Balcı oldu. Daha sonra bu yapının ismi, ben ayrıldıktan sonra Uluslararası Hukukçular Birliği (UHUB) olarak değiştirildi.²²

Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu

Hukukçular Derneğinde 1986-2000 yılları arasında çok güzel çalışmalar yaptık. 14 yıl Başkan Vekili olarak görev yaptım. Dernek'te fikri çalışma imkânlarının azaldığını görünce 1998'de Genç Hukukçular Hukuk Okumalarını Gurubunu kurmaya karar verdik. 1998'de şimdi K.Maraş'ta Avukatlık yapan Celal Kara Derneğin Beyazıt Mercan'daki merkezinde hem çaycımız hem de üye aidatlarını toplayan öğrencimiz idi. Celal Kara'nın öğrenci arkadaşları Derneğe gelmeye başlayınca Yönetim Kurulu üyelerine teklifimle her gün bir üye Dernek merkezinde öğrencilerle ilgilenmek üzere nöbet tuttuk. Diğer arkadaşlarım öğleye doğru gelip, ikindiye doğru ayrıldıklarından onların nöbet

---

²¹ Hukukçular Derneği'nin Ceza Kanunu Tasarısına karşı hazırladığı Rapor önce Adalet Bakanı Cemil Çiçek'e sunuldu. Cemil Çiçek, "Arkadaşlar, bu kanun bir an önce değişmeli. Şimdilik bu şekilde çıksın, uygulamada sizin dediğiniz gibi yaparız" demesi üzerine, "Siz kıyamete kadar iktidarda mı kalacaksınız" cevabımızla, görüşmeden sonuç alınamamıştı. Bilahare Av. Hüsnü Tuna Ankara'da Başbakan R. Tayyip Erdoğan ile asansöre kendini atarak görüşüp vehameti anlatarak, kendileriyle ve raporlarımızla kimsenin ilgilenmediğini söyleyince, Başbakan Cemil Çiçek'e konu ile ilgilenmeleri talimatı vermişti. M. BALCI

²² ÇAĞRI Avukatlar Grubu isminden duyulan rahatsızlık sonucu Hukukun Üstünlüğü'ne evrilmesi gibi. M. BALCI

günleri az öğrenci geliyordu. Ben de sabah 10’da gelip akşam üzerine kadar kalıyor, öğrencilerle kahvaltı ve öğle yemeği dâhil ilgileniyordum. Dolayısıyla benim nöbetim Çarşamba günleri öğrenciler çok oluyordu. O sıralarda Büromuzda 3 hanım öğrenci ile 7 erkek öğrenciyle hukuk okumalarına başlamıştık. Derneğe gelenleri de bu çalışmalara katarak Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu oluşturulmuş oldu. O günden bu güne fasılasız tatilsiz bu çalışmayı yürütüyoruz. Bu çalışmaları (Salı Grubu) bugün Bilim Sanat Vakfında yapmaya devam ediyoruz. Bu gurup bir ihtiyaçtan doğdu; tek bir ihtiyaçtan değil, birkaç ihtiyaçtan. Bu çalışmalar bayramlar hariç, tatil yapmaz. Bir diğer özelliği, bu çalışma bir seminer çalışması da değildir; yani dışarıdan birilerini getirip konuşturmuyoruz, kendimiz tebliğ hazırlayıp kendimiz sunuyoruz. Ayrıca bu sunumları sizler yaptığınız için, bir sonraki hafta içinizden bir başkası bu sunumu yapacağı için bu fikrî ve amelî çalışmaya herkes aynı saygıyı gösterir; çünkü bir sonraki hafta aynı saygı kendisine gösterilecektir. Seminer çalışması olmadığı için de ciddi ve istikrarlı bir çalışma gerektirir bu çalışmalar. Çalışmalara verdiğimiz önemi **“Ders, kazası olmayan ibadettir”** deyişiyle taçlandırırız. Bu çalışmanın diğer illerdeki benzerleri Ankara, Adana, Gaziantep, Konya, Kayseri, Bursa ve Makedonya’da devam etmektedir.

Bu çalışmada, öğrenciden Profesöre, Hâkim – Savcıdan Avukata, stajyerleri de dâhil, hukuk mesleğinin her alanından insanlar **“öğrenci”** sıfatı ile katılırlar. Dersler interaktiftir. Misafirler dışında herkes bu derslerde soru sorar ve katılım sağlarlar.²³

Bir diğer husus; bu çalışmalarda atölye çalışmaları yaparız, iletişimidir. Bu gruptaki arkadaşların hemen hepsi birbirini tanır; bunu bazen gezilerle sağlarız, bazen daha farklı programlara beraber giderek sağlarız. Arkadaşlar arasında güzel bir iletişim; aynı zamanda da paylaşım vardır. Derslerde yapılan sunumlar 3 yılda bir BİRİKİMLER adıyla toplanarak edit edilir ve yayınlanır.²⁴

Eklemlenme / Şefaat Zinciri

Bu çalışmanın yine çok önemli bir özelliği ‘eklemlenme’dir. Burada eski arkadaşlarımız, öteden beri devam eden arkadaşlarımız yeni gelen arkadaşlarımızla bazı çalışmaları beraber yaparlar. Bu, öndekinin, arkadan gelene, arkadan gelenin öndekine eklemlenmesidir. Biz bunu **“şefaat zinciri”** olarak isimlendirmiştik; bu tanımlama hukukçu arkadaşlarımızca da benimsendi.

---

²³ GENÇ HUKUKÇULAR HUKUK OKUMALARI TANITIM YAZISI;
<http://www.muhammedbalci.com/genchukukcular.php>

²⁴ Genç Hukukçular Makaleleri BİRİKİMLER I-II-II-IV-V
<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi.php#>

Biz burada ayrıca bir misyon oluşturmaya da çalışıyoruz. Bu misyonun mahiyeti ve tarifi, “Hukuk Mesleği” başlıklı tebliğde²⁵ belirtilmiştir. Bu tarif Vecdi Aral’ın hukuk tarihinden²⁶ mülhemdir. Biz de hukuku onun gibi şöyle tarif ediyoruz: “İnsanlar arasındaki ilişkileri biçimlendiren, onlara görünür ve algılanabilir (ölçülebilir, tanımlanabilir, değerlendirilebilir) bir düzen veren; bu amaca (adalet) yönlendiren normlar bütünü”.

Bunun açılımını şöyle yapıyoruz:

“İnsanlar arası ilişkileri biçimlendiren”

Biliyorsunuz insanlar (Alak Suresinin yorumunda da çok net ifade edildiği gibi) üç boyutlu ilişkiden yaratılmıştır:

- 1- Tabiatla olan ilişkisi,
- 2- Hemcinsleriyle (diğer insanlarla) olan ilişkisi,
- 3- Allah ile olan ilişkisi.

Bu üç ilişkiden herhangi birini zedelediğinizde, kopardığınızda, yok saydığınızda veya görmezden geldiğinizde insan olma özelliğinizi kaybediyorsunuz. Çünkü insan, bu üç ilişkiden mürekkeptir. Bu “aleka” dediğimiz o nutfenin açılımı/tefsiri olarak bu şekilde ifade ediliyor ki, çok doğru ve benim de tuttuğum bir ifadedir. Dolayısıyla;

- İnsanla Allah arasındaki ilişkileri belirleyen vahiydir.
- İnsanlar arasındaki ilişkileri belirleyen, vahyin belirlediği hukuktur.
- İnsanla tabiat arasındaki ilişkileri belirleyen hem vahiydir, hem hukuktur.

Misyonumuz

Hukuk karşısında kendimizi/bizi; yani hukukçuluğu da ifade ederken şöyle bir ifade kullanmıştık:

“Hukukun hâkimiyetini gerçekleştirmede kamu gücü esas olmasına karşın (zor, icbar, müeyyide anlamında), hukukun hâkimiyetini gerçekleştirmek için bunlar kullanılmasına karşın hukukun anlaşılabilir, algılanabilir, ölçülebilir ve uygulanabilir olmasını sağlayacak; hukuku ve hukukun yöneldiği adaleti bir ide olarak yaygınlaştıracak birinci unsur biziz, yani hukukçulardır.”

Dolayısıyla “Genç Hukukçular Hukuk Okumaları”nın misyonu burada, bu şekilde tarif edilmiş oluyor. Bu yönleriyle hukukçuluğu; *hukuku yaygınlaştırmaya, hukukun hâkimiyetini sağlamaya yönelik faaliyet icra edenlere atfedilen bir adlandırma* olarak alıyoruz.

---

²⁵ M. BALCI; “Hukuk Mesleği ve Misyon - Vizyon Tartışmalarında Tarihi Gerçeklikten Gelecek Tasavvuruna Süreç İşçiliği” <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/2.pdf>

²⁶ Vecdi ARAL, “HUKUK FELSEFESİNİN TEMEL SORUNLARI”, İst. 1992.

Bakın, avukat demiyoruz; noter, hâkim, savcı demiyoruz. Bunlar, hukukçuların alt vasıflarıdır. Noter olabilirsiniz, ama hukukçu olamayabilirsiniz; hâkim, savcı olabilirsiniz, ama hukukçu olamayabilirsiniz. Avukat olabilirsiniz, fakat hukukçu olamayabilirsiniz. Çünkü bu meslek dalları veya sıfatlar o mesleğin “ide”si olan veya temelini oluşturan alanı her zaman ifade etmeyebilir.

Bunların bir başka özelliği; hukuku ve hukukun yöneldiği adaleti, bir ide olarak yaygınlaştırma cehdi. *‘Hukuku yaygınlaştırma’* düşüncemizi çevremizdeki birçok arkadaşım anlamakta zorlandılar, daha doğrusu anlamak istemediler;²⁷ çünkü hukuku yaygınlaştırma cehdi ve gayreti, bir sorumluluk getiriyor. Bilmediğiniz şeyi yaygınlaştıramazsınız. Peki, ne yapacaksınız? Öğreneceksiniz. Öğrenmek, aynı zamanda beraberinde bir sorumluluk getiriyor. Hangi sorumluluk? Bilgi aktarılmadan, öğrenilmiş olmaz. Kafanıza giren, fakat amelinize ve pratiğinize yansımayan bilgi size ait değildir. Niye? Size ait olan şey, paylaştığımız şeydir. Biz ilk bilgiyi nerden alıyoruz? Yaradılıştan alıyoruz. Allah’ın bize vermiş olduğu *‘sabık malumat’* olarak, ilk bilgiyi oradan alıyoruz. Bunda bir mülkiyet hakkımız olamaz. Sonra, kazanılmış bilgiyi; kesbi dediğimiz bilgiyi yaşadığımız hayattan alıyoruz. Ama bütün bunları bize sağlayan, yaratıcı Allah; dolayısıyla bilginin mülkiyetine sahip olmak diye bir bencillik yok. Her bilgi aktarılacak için, anlatılmak için, öğretilmek için ve yaşanmak için vardır; bütün bunlar olmaksızın bir bilginin donanıma dönüşmesi de mümkün değildir. O zaman Ayet-i Kerimenin de ifade ettiği gibi, “Kitap yüklü eşeklerden” hiçbir farkı kalmıyor insanın. Dolayısıyla hukukçu, bu kriterleri bir iman-amel bütünlüğü içerisinde yaşayan, yaşatabilen, uygulayabilen insandır; biz böyle bakıyoruz.

Ve tabii siz hukuku yaygınlaştırmaya çalışırken bir başka sorumluluğunuz daha geliyor, ‘özgürlüklerin teminatı olmak’. Fıkıh nedir? Kendin hakkında iyi ve kötü (lehe ve aleyhe) olanı bilmektir. Kendisiyle alakalı iyi ve kötüyü (bundan kasıt amellerle alakalı) bilen insan, ötekinin, yanındakinin, karşısındakinin, arkasındakinin; bütün bu çevresindeki varlıkların hukukunu da, onlar için de iyinin - kötünün ne olduğunu bilen insandır. Fıkıh, bunu emrediyor. Şimdi böyle baktığınızda bütün bu insanlığa; sizin bir sorumluluğunuz doğuyor. Nedir? Kendi hukukunuzu bilip korumanız kadar, muhataplarınızın; yani insan olarak ilişkide bulunduğunuz hemcinslerinizin hukuku da sizin üzerinize, koruma anlamında farzdır. Hukukun yaygınlaştırılması bizim amacımızsa, bu amaç bize bir görev yüklüyor; bütün insanlığın özgürlüklerinin teminatı olmak gibi. Genç Hukukçular Hukuk Okumaları gurubunun böyle bir misyonu vardır. Şiarımız ve güvencimiz:

Ne zaman birileri insan hakları için yola çıkmışsa, diğer insanlar bunlara borçlanırlar.

Dünyada bundan daha büyük bir onur insanoğluna verilmemiştir.

---

²⁷ 1998 Baro seçimlerinin değerlendirme toplantısında Avukatlar olarak rapor hazırlayıp gelme taahhütlerimize rağmen 60 kişiden sadece 2 kişi yazılı raporla gelmişti. Biri ben, diğeri Av. Mehmet Bülent Deniz. Her ikimizin raporunda da *“Hukukun Yaygınlaştırılması”* kavram ve olgusundan bahsediliyordu. Daha sonra yine birlikte *“Özgürlüklerin Teminatı Olmak”* taahhüdümüzü yaptık. Ne yazık ki, dönemin Avukatları bu iki deyimini anlamak istemediler ve içselleştirmediler. M. BALCI

Vizyonumuz

Şimdi biz, bunları oluştururken bir yandan da yaşadığımız olumsuzluklar var; gördüklerimiz, bazı tespitlerimiz var. Mesela bunlardan yaşadıklarımızdan önemsediklerimizden bazıları şunlar: Şöyle bir tespitimiz var; Türkiye’de insanların en az ilgilendikleri alan, hukuk. Hatta ben iddia ediyorum; hukukçuların en az ilgilendiği alan, hukuk. Hepsine hukukçu demiyoruz. Niye? Bakın en yakın örneğini de referandumda^(*) gördünüz. Yüzde kaç oy kullanma oranı? %77 civarında; önemli bir rakam. Peki, bu sandığa gidenler referandumda neye oy verdiklerini biliyorlar mıydı? Yüzde kaç biliyordu? Yüzde beşi bulmaz. Herkes gitti, kendi partisine oy verdi; yani seçim anlamında oy verdi. Çok az kişi biliyordu; bilenler de büyük oranda itiraz ediyordu, “Ya, burada bizim katılmadığımız hükümler var; bunlara da mı oy vereceğiz?” Sanatla, tarihle, edebiyatla insanlar ilgileniyor; ama hukuka gelince, hukukla ilgilenmiyor. Niye? Hukuku birileri yapar, böyle bir anlayış var, “Devlet baba hukuk yapar; cezayı da koyar, hapishaneyi de açar, af da eder. Bu onun, babanın bileceği bir şey.”

Bir diğer husus; bu toplum sulh olmayı bilmiyor. Çok ilginç, hep kavga etmeyi biliyor; çünkü bu toplumun kültürüne hukuk sokulmamış. İnsanın üç boyutlu ilişkisinden bu topluma bahsedilmemiş. Bu toplumun avamına değil, aydınına da bahsedilmemiş; aydınında da böyle bir sulh kültürü yok, bir uzlaşma kültürü yok; bir tahkim kültürü yok, hake-me gitme kültürü yok. Türkiye’de tahkim kurumu olarak; işte Ankara’da TOBB’un, İstanbul’da da İTO’nun Tahkim Kurulu var, yönetmelikleri var gayet mükemmel. İTO’nun Tahkim Kurulu ve Sekreterliği var; tam anlamıyla organizasyonu var. Hakem ücretleri belli, yönetmeliği var; ama senede 4 - 5 dava gidiyor. Ben, Tahkim kitabını 99’da yazdığım da Amerika’daki özel hukuk ihtilaflarının yüzde 78’i tahkimde görülüyordu; şimdi bu oran %100’leri bulmuş vaziyette. Türkiye’de milyonda bire mi tekabül ediyor, ikiye mi; artık onu bilemiyorum, bu kadar korkunç bir fark var.

Yine biz, 1996 Sudan ziyaretimizde hukukçu heyeti olarak dokuz kişi; orada, o toplumun hukuk sisteminin tahkimle ayakta durduğunu görmüştük. Sudan’dan geldikten sonra zaten bu tahkim kafamızda belirmişti, dönüşte İHTİLAFLARIN ÇÖZÜM YOLLARI VE TAHKİM²⁸ kitabımı yazmıştım. Gerçekten de bizdeki gibi köylerdeki bilge kişiler özel hukuk ihtilaflarının %80’ini çözüme kavuşturuyor. Geri kalan %20 derece mahkemelerine ve oradan da istinafa gidiyor. Dolayısıyla Yargıtay’a giden dosya sayısı olduk-

---

(*) 2010 ve 2016 Referandumları. Bu konuşmada geçen 2010 Referandumu’dur. 2016’da yapılan Referandumda da insanlar ne için Referanduma katılıp oy vereceklerini yeteri kadar bilmiyorlardı ama, katılmak gerektiği imani bir yükümlülük gibi anlatılmıştı. Neticede 2010 referandumunda yargı FETÖ’ye teslim edilmişti. M. BALCI

²⁸ M.BALCI, İHTİLAFLARIN ÇÖZÜM YOLLARI VE TAHKİM, Danışman Yay, İst: 1999. Ayrıca Bkz: <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/kitaplar/37.pdf>

ça düşük. Örneğin 96 yılına 26 milyon nüfuslu Sudan'da Yargıtay'ın elinde toplam 2600 civarında dosya vardı.

Yine bir başka tespitimiz, bu ülkenin çok büyük siyasi kuruluşları var; partiler var. Mesela Erbakan 96'da bir söz söylemişti; "Dört milyon kayıtlı üyemiz var" demişti. Yani dünyadaki diğer ülkelerde seçmen kayıtları bu sayılara ulaşmaz, taraftarı belki milyonlardadır; ama hiç kimse gidip o partinin kütüğüne kendini üye olarak yazdırmaz.

Türkiye'de bir de cemaatler var, çok yaygın; milyonlarca üyesi olan cemaatler ve tarikatlar var. Ve Türkiye'de çok büyük etkili STK'lar var; büyük meslek kuruluşları var. Dikkat edin ve sorun; **bunların hiç birinin hukuk bürosu yoktur**. 8-10 milyon üyeli AK Partinin²⁹ bir hukuk bürosu yoktur; CHP'nin yoktur, DYP'nin yoktur, DP'nin yoktur, hiçbirinin yoktur ve bugüne kadar olmamıştır da. Bu, ne anlama geliyor? Bu ülkenin hukukunu bu adamlar yapıyor da, neye göre yapıyor? Her şey el yordamıyla. Bu, çok önemli bir eksiklik ve bunun gereğine mi inanmıyorlar, beceremiyorlar mı; onu bilemiyorum. Ama tabii siyaset genelde hep böyle atlama merdiven basamağıdır; insanlar oraya, hukuk üretmek için falan gitmezler, biran evvel en yüksek yere kadar çıkmak için oralarda yer alırlar.

Ve başka bir tespitimiz var; hukukun, hukukçuluğun alt bölmelerinde, alanlarında akademisyenlerimiz var. Bunların bir kısmı imkânsızlıktan hukuk üretiminde bulunamazlar; yani etki alanı yoktur, maaş derindedir, kaynak bulamaz, hocalarla ilişkileri kötüdür veya hocalar sadece kendi işlerini, çantalarını taşıtırlar; kendi tezlerini, makalelerini veya kitaplarını yazdırırlar. Ve bu iş yoğunluğu içerisinde bir müfredat dahi oluşturmakta akademisyenler zorluk çekerler. Ancak 45-50 yaşına geldiğinde doçentlik veya profesörlük kadrosuna geçtikten sonra rahatlarlar; zannederler ki, ondan sonra hukuk üretimine başlayacaklar. Hayır; ondan sonra da adamı bırakmazlar, hukuk danışmanlıkları verirler, bilirkişilik verirler, mütalaa alırlar ve para kazandırır. Dolayısıyla çoğu akademisyen hayatı boyunca hukuk üretimi yapmadan; ülkesinin, insanın hukukuna herhangi bir katkıda bulunmaksızın bir mesleği emekli olana kadar ifa eder ve bu dünyadan geçer gider.

Bir diğer önemli bir husus; örgütlenmemek. Bakın, şimdi HSYK'ya³⁰ adaylık süreci başladı, bitti. Peki, bu hâkim camiası birbirini tanıyor mu? Adliyede avukatlık yapan arkadaşlarımız görüyorlar; yan yana iki odadaki hâkim, birbirini tanımaz. İdeolojik olarak kimin, kim olduğunu çok fazla bilmez; zaten çoğu kendi düşüncesini de saklar. Sabah namazını evinde kılar, öğlen-ikindi-akşamı da yatsı namazıyla beraber yine evinde kılar. Çok nadir, birkaç

---

²⁹ AK Parti'nin üye sayısı 2018 Ağustos itibarıyla 10 milyon 719 bin 234.

³⁰ Tebliğin sunulduğu tarihte adı HSYK (Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) idi. Sonradan HSK (Hâkimler ve Savcılar Kurulu) oldu.

tane insan vardır; işte bu Müslüman'dır veya solcudur veya ateisttir, kendini ortaya koyan çok az sayıda insan vardır. Ötekiler de arazi vaziyetinde yaşarlar. (*)

Şimdi geldi çattı; kim kime, nasıl oy verecek? Bir tarafta YARSAV var; adam bağıra bağıra ismini söylüyor. Öbür tarafta diğer insanlar var; onlar da alçak sürünüyorlar, bu reva mı? Ama bu topluma 1980 İhtilâliyle beraber, örgütlenmenin çok tehlikeli bir şey olduğu anlatıldı. Kim anlattı, biliyor musunuz? Cemaatler. Asker ve bir dönem Turgut Özal ve fikriyatı DEV-GENÇ yerine SEV-GENÇ'i pompaladı ve cemaatlerin çok hoşuna gitti bu; cemaatler bütün üyelerini siyasallıktan arındırdılar. Örgüt, teşkilat kavramları tu-kaka edildi ve çok tehlikeli sayıldı. Ve bunların hepsi belli cemaatler içersinde barındırılarak; ama dışarıda kimliksizleştirilerek, buldukları yerlerde muhafaza edilmeye çalışıldı. Şimdi, gelinen noktada; sadece cemaat üyeleri birbirini tanıyor, o da birbirini tanımıyor da arka taraftan sülfe verilerek, "Bu senin cemaatindendir" deniyor. Böyle bir kader yok yani; dünyanın hiçbir döneminde (eğer esaret veya işgal altında değilse) böyle bir kader yaşanmadı, hiçbir toplum böyle bir kaderi yaşamadı, Türkiye dışında. Dünyayı gezin; insanlar en açık kimlikleriyle ortadadır; affedersiniz Marksist ise söyler, liberal ise söyler, komünistse söyler, Müslüman'sa söyler. Bu memlekette ise insanlar kimliklerini gizli tutarlar. Niye? İstikbal endişesi, ekmek endişesi, mahalle baskısı, işkence endişesi ve buna benzer bir sürü payını alabileceği endişelerdir. Ama bu endişeleri yaşadığı sürece de bu, böyle sürüp gidecektir; bu kaderi değiştirmek mümkün olmayacaktır.

Peki, bu tespitlerden sonra biz de neler yapabileceğimizi düşündük, o zamandan bu yana; hala da düşünüyoruz, hala üzerinde çalışıyoruz. Nedir bu?

Birincisi, bir misyon sahibi olmak. Kendimize bir misyon edinmek. Örneğin toplumsal olarak baktığımızda bir dernek veya vakıf kuracaksınız, hemen bir örnek tüzük aldığımızda, kurum kimlik bilgilerinden sonra ilk maddesi nedir? Derneğin amacı; yani misyonu. Sonra, derneğin faaliyetleri; yani bu amacı hangi araçlarla gerçekleştirileceğine dair maddeler. Şimdi eğer böyle bir misyon tanımı yapmazsanız; yüzer-gezen; sürekli görüş değiştiren, fikir değiştiren ve sonrasında da inanç değiştiren bir insan modeli veya topluluk modeli olmak kaçınılmaz olur.

Yine o Hukuk Mesleği³¹ tebliğimizde şöyle bir misyon tanımı yapmıştık:

"Dünya ve Türkiye ölçeğinde halkların tanınmasına, kazanılmasına, hukukun ve hak arama bilincinin yaygınlaştırılmana, adaletin eşit ve orantılı olarak dağıtılmasına; tüm bu yapılacak işleri gerçekleştirebilecek donanımda hukukçuların yetiştirilmesine"

(*) AK Parti iktidarı tek parti iktidarına dönüşme meyli gösterdiğinden bu yana bürokrat hâkimlerin adliye mes-citlerinde görüntü vermeleri alışkanlık haline dönüştü. M. BALCI

³¹ M. BALCI, *Hukuk Mesleği*, a.g.m.

çalışmak, bu yönde yapılan çalışmalara hiçbir ayırım gözetmeden katkı sağlamak ve bu çalışmaların sonuçlarının da teminatı olmak.”³²

Bunu biraz daha açalım: Biz zihin algımızı şu odayla sınırlamıyoruz, Ankara Hukuk Fakültesiyle sınırlamıyoruz; İstanbul’la ve Ankara’yla sınırlamıyoruz, Türkiye’yle sınırlamıyoruz. Kendimizi sadece bulunduğumuz mahalle veya ülkeyle sınırladığımızda, hukuka herhangi bir katkımızın olabilmesi mümkün değildir. Eğer biz Afganistan’daki zulmü dert edinmiyorsak, insan olma onurunu taşıyamayız. Filistin’deki insanları, oradaki ezilenleri veya bombalananları veya Amerika’daki zencileri; dünyanın neresinde olursa olsun, hangi dinden olursa olsun insanlar üzerindeki baskıları, işkenceleri, zulümleri dert edinmiyorsak insan olma onurundan bahsetmemiz mümkün değil.

Tekrar edelim;

Ne zaman birileri insan hakları için yola çıkmışsa, diğer insanlar bunlara borçlanırlar. Dünyada bundan daha büyük bir onur insanogluna verilmemiştir.

Bütün bunları dert edinmek için de bu dünyanın insanı olmamız gerekiyor; ama önce bu İslâm Milletinin bir parçası olmak gerekiyor. Kendini İslâm Milletine refere etmeyen bir anlayışın hukuk bilincinden bahsedilemez; hele Müslüman hukuk bilincinden kesinlikle bahsedilemez. Onun için de diyoruz ki, “icramatik” olmamak lazım. İcramatik olduğunuzda kendinizi, büroyla ev arasında bir dişlinin parçası olarak görürsünüz. Burayı aşamazsınız ve bir gün o dişli de sizi ezerek kırar ve sizden insan olma adına hiç kimse bir şey bırakmaz. Ve biz bunu yine Kur’an’ın ifadesiyle şöyle söylüyoruz: “Dünya üzerinde fitne ve fesattan eser kalmayınca kadar, hak ve hukuk mücadelesi.” Bir başka ifadeyle, “İlayı kelimetullah!” Bunu çok önemsiyoruz ve bunu bir vizyonla tamamlamaya çalışıyoruz. Nedir o? *Dünyadaki yerimizin farkında olan Müslüman hukukçu bilincimizle kısa vadede ülkemizi, uzun vadede de Müslüman coğrafyanın ve dünyanın hukuki sorunlarına çözüm bulacak ve böylece kulluk görevimizi yerine getirecek çalışmaları yapmak.*

GELECEK TASAVVURUMUZ

Ütopyamız – Tarihi Gerçekliğimiz - Asr-ı Saadet

Şimdi bunu çeşitli yerlerde yaptığım konuşmalarda söylediğimde insanların, tebessümle bıyık altından güldüklerini görüyorum. Bunun, bir ironi gibi ifade edildiğini sanan insanları gördük, görüyoruz da. Bir ütopya, bir hayal olarak görüyorlar. Bakın arkadaşlar; ütopyası olmayan insan yoktur. İdeali olmayan insan yoktur. Peşinde koşacak bir ideye sahip olmayan insan, insanlık onurunu taşıyamaz. Elbette ki, ütopyamız olacak; ama bu ütopya, bir tarihi gerçekliğe ayağını basacak. Başka ideolojilerin aksine, bizim ütopyamızın bir tarihi gerçekliği var. Nedir bu? Biz bir ayağımızı pergelin ayağını Asr-ı Saa-

---

³² HUKUK VAKFI’NİN AMACI: <https://www.hukukvakfi.org/amacimiz>

det'e(tarihi gerçekliğe) koymuşuz ve pergelimizin diğer ucunu bütün bir gelecek boyutuna (kıyamete) kadar açmışız. Niye böyle bir iddiamız var? Çünkü bu, "Asr-ı Saadet"te yaşandı; tarihi bir gerçek. Sadece bizim tarihimizde değil; bütün dünya tarihinde "Asr-ı saadet" aynı şekilde anlatılıyor; bir mutluluk dönemi olarak, bir mutluluk tarihi perspektifi veya yaşayan bir gerçeklik olarak aktarılıyor. Aynı dönemi yine yaşayabiliriz; çünkü örneği var, yaşandı, yine yaşanabilir. Bunun şartlarını Kur'an'ı Kerim bize gösteriyor; bir de önümüzde Peygamber olarak da bir model koyuyor, bizzat Allah'ın kendisinin terbiye ettiği bir Peygamber tasavvurunu bize veriyor. Artık bu ütopyamızın gerçekleşmemesi için sadece bizim eksikliğimiz (iman-amel bütünlüğünde) söz konusu olabilir. Orada bir eksiklik yok.

Şöyle bir şey daha var; bütün bir insanlığı bu misyon çerçevesinde hedeflediğinizde, yine ironi olarak algılanabilir. Fakat bunun ifadesi bizzat Kur'an'ın kendinde ve Müslümanların tarih içersindeki yaşantılarında vardır. Cihad, *Allah ile insanların arasındaki engellerin ortadan kaldırması mücadelesidir*. En basit; ama en anlamlı tarifi budur. Nereden çıkarıyoruz bu tarifi? Peygamberin mektuplarından çıkarıyoruz. Peygamber, Medine'de devletini kurduktan sonra civar ülkelerdeki liderlere mektup yazıyor. Diyor ki, "Allah ile tebaa'nın arasına girmeyin; onlar Allah'ın indirdikleriyle bizzat muhatap olsunlar, buna engel olma!" Engel olana da, savaş ilan ediyor; cihad dediğimiz vakıa bu. Onun için biz, çok rahatlıkla diyebiliyoruz ki, "*Bizim vizyonumuz özelde ülke için, biraz genelde ümmet için; ama en genelde bir insanlık için mücadeledir*". Dayanağımız, bizzat peygamberin kendi örneklidir. Bu, yaşanmış bir gerçek olduğuna göre, bundan sonra da yaşanabilecektir. Ben buna "yaşayan sünnet" diyorum; yani o sünnet bu güne kadar hala yaşıyor. Nereden belli? Ben bu düşüncüyü yaşıyorum, çünkü ümmet yaşıyor hala. Binbeşyüz sene bu yaşamış, ben bunu hala yaşatıyorsam; bu, artık yaşayan bir sünnettir ve yaşayacak bir sünnettir. Dolayısıyla bunun gerçekleşmemesi için tek engel bizim eksik ve Müslüman hukukçuluk dışındaki algılarımızdır. Böyle baktığınızda misyonunuzu, böyle bir vizyonla çok rahatlıkla tamamlamış olursunuz. Biz bu yaşayan sünnetin bir parçası olabiliriz. Bizden önceki basamaklara atıfla, onların üzerine basarak yaşayan sünnetin basamağı olabiliriz. Örneğin bir Aliya, bir Ebu Hanife vb.

Burada, yine bizi bekleyen çok önemli bazı engellerden bahsetmiştik; *dönüştürme projeleri*.³³ Tüm dünyada insanlar ve insanlık üzerinde oluşturulan dönüştürme projeleri. Batı eksenli ve Batı kaynaklı bir dünyada yaşıyoruz; seküler mantalitenin, seküler dinin algılattığı bir dünyada yaşıyoruz ki, bundan bizim etkilenmememiz o kadar kolay değil, hepimiz bundan etkilenebiliriz. Ama farkında olmak, bu etkilenmeyi en aza indirebilir; farkında olmanın karşılığı da bilinçtir. O halde bu günün gençliği ve Müslüman hukukçu

---

³³ M. BALCI, *Müslüman Hukukçuyu Bekleyen Tehlikeler DÖNÜŞTÜRME PROJELERİ*, <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/239.pdf>

bilinci sekülerleşmeyi, Protestanlaşmayı veya Protestanlaştırmayı, bir de muhafazakârlığı iyi öğrenmesi lazım. Bu gün sizin kuşağınızı bekleyen üç tehlikeden bahsediyorum; özellikle hukukçuların. Çünkü ilgi alanınız pozitif hukuk. Pozitif hukuk, sekülerliğin en bariz görüldüğü ve yaşandığı bir alandır. Eğer buna kendi kültürünüzü, inancınızı katmazsanız sekülerlik sizi kuşatabilir, kuşatır ve Protestanlaştırır ve siz, zengin oldukça cennete gireceğinizi sanırsınız, güçlü oldukça cennete gireceğinizi sanırsınız, konformist oldukça cennete gireceğinizi sanırsınız, çok adama iş imkânı sağladıkça(!) ve besledikçe(!) cennete gireceğinizi sanırsınız. Günümüzde avukat ağabeylerinizin büyük bir çoğunluğu böyle düşünüyor ve yapıyor. Bizim bu çalışmalarımız, bu algının kırılmasına dönüktür öncelikle.

Ve tabii, çok çok önemli; *muhafazakârlıktır*. Muhafazakârlık iki tür olarak önümüze gelir; biri, bizim bildiğimiz klasik muhafazakârlık, bir de şu an Amerika'da yaşanan neo muhafazakârlık dediğimiz akım. Birinci muhafazakârlıkta bir bozulma/çürüme endişesine karşı bir direnç vardır; dolayısıyla yeniliklere kapalıdır. İkinci tür muhafazakârlık da bu endişeyi ortadan kaldırıp daha büyük tehlikelere maruz kalmamak için sürekli değişimi esas alan bir muhafazakârlık türüdür. Yani daha kötüsünden korunmak için ehven-i şerre sığınma tarzında; ama bu ehven-i şer bizim dünyamıza, öncelikle zihin algımıza *sekülerlik* ve *Protestanlık* olarak girer. Ve böyle giriyor. Ve bugün bakın, yeni muhafazakâr tipler seküler ve Protestan'dırlar; istedikleri kadar Müslüman olduklarını iddia etsinler, seküler ve protestandırlar. Niye? Zengin oldukça, güçlü oldukça, iktidar oldukça Allah'ın rızasını kazanacaklarını düşünmektedirler. Bu, tam anlamıyla bir Protestan zihniyetidir; bu zihniyeti pompalayan, besleyen şey de sekülerizmdir. Dolayısıyla şimdi günümüzde seküler Müslümanlar, Protestan Müslümanlar oluşuyor; hele iktidar nimetleriyle tanıştıktan sonra, bu çok büyük bir ivme, çok büyük bir hız kazanıyor. Dolayısıyla bir Müslüman hukukçu bilinci, bundan kendini ayrı tutmalıdır. İktidar olmamalı anlamına söylemiyorum.

Bir de Müslüman hukukçu bilinci oluşturma sürecinde bazı hedeflerimiz var ve olmalı. Nedir bu hedefler? Nihai tahlilde bir *hukuk devleti* arzuluyoruz. Peki, böyle bir hukuk devletine gidiş süreci neyle oluşacak? Burada bizim tespitimiz şu; önce iletişim toplumu olacağız. Bu, en özeldede şurada bulunan insanların kendi aralarındaki çok geçişli bir iletişim toplumu olmalarından geçer. Yani birbirinizle olan iletişiminiz; bilgi aktarımınız, donanım aktarımınız, birbirinizle paylaşmanız, birbirinizle eklemlenmeniz ancak iletişimle mümkündür. Bunun için de bu çalışmayı yapanların birbirleriyle iletişim ve paylaşım içinde bulunmaları gerekir. Neyin iletişimi? Bizim alanımız, hukuk iletişimi; yani toplumun bireylerine ve onun toplumsal güçlerine veya zeminlerine bir hukuk algısı, hukukun yaygınlaştırılması anlamında bir mücadele ancak iletişimden geçer. Bu iletişim, bu toplumu bilgi toplumu olmaya doğru götürecektir. Bu hukuk bilgisi bir mücadeleye dönüştüğünde; yani herkesin, bir diğerinin hakkını arama bilincine getirdiğinizde

işte o zaman bir hukuk toplumundan bahsedebiliriz. Hukuk toplumundan bahsettiğimiz yerde de hukuk devleti zaten³⁴, kendiliğinden oluşacaktır. Çünkü devlet dediğimiz aygıt, insanların iradelerinden oluşmuş temsili bir aygıttır; ama bu iradeler bir hukuk algısı, bir Müslüman hukukçu bilinci oluşturuyorsa, burada bir hukuk toplumundan bahsedilemez. Hukuk toplumunun olmadığı yerde zaten bir bilgi toplumundan bahsedilemez; çünkü bilgiyi de sistemli hale getirecek olan nedir? Hukuk kurallarıdır. İlahi veya beşeri hukuk kuralları bizim zihin algımızı öreceği olan bilgiyi sistemli hale getirmiyorsa, orada sistemli bir yapıdan bahsedilemez; böyle bir toplumun bilgi toplumu olduğundan da bahsedilemez ve böyle bir topluma baktığımızda da en önemli eksikliğin iletişim olduğunu görüyoruz.

Bu süreçte yine arkadaşlarımızda oluşturmaya çalıştığımız şey, sorumluluk. Şimdi, insanlar genelde niye okumazlar? Okumayı sevmediklerinden mi? Hayır! Hiçbir insan teki yoktur, okumayı sevmesin. Okumak kadar güzel bir şey yoktur; çünkü fitrat bunu emreliyor: “İkra, bismi Rabbikellezi halak!” Allah, yarattığına en uygun olan şeyin “ikra” olduğunu biliyor; okumak olduğunu biliyor. Okumak, aynı zamanda algılamak, anlamak ve aynı zamanda kıraat etmek; yani anlatmak, iletmek, öğretmek. Bu, insan fitratında vardır; peki, niye insan bu fitratını kullanmaz? Çünkü o kavram, okumayı, anlamayı, algılamayı ve anlatmayı beraberinde getiriyor. Şimdi hadi okuduk, anladık, algıladık; anlatmak dediğinizde bir sorumluluk çıkıyor. Artık bir mücadeleye, bir gayrete gireceksiniz, rahatınızı bozacaksınız; akşamları dizi izleyemeyeceksiniz, gidip nargile çekemeyeceksiniz. Çünkü göreviniz var, anlatacaklarınız var, yazacaklarınız var; toplantılarınız, dersleriniz var. Hiçbir bilgi insanı kaynatmadan kalmaz, sizi kaynatıyor; sizi kaynatıyorsa sorumluluk veriyor demektir. Bu, nasıl bir sorumluluk? İki tür sorumluluk; hem bireysel sorumluluğumuz var, hem toplumsal sorumluluğumuz var. Bireysel sorumluluk bu anlattıklarımız. Toplumsal sorumluluk ise, hiçbir bilgi örgütsüz olarak topluluklara ulaştırılamaz. Hiçbir mücadele örgütsüz olarak sonuca varamaz. Bırakın sonucu, yürümez, gidemez. Mutlaka bunun örgütlenmesi gerekir, sistemleştirilmesi, görev tanımlanmalarının yapılması gerekir. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal sorumluluk taşımayan bilinç, bir Müslüman hukukçu bilinci olarak ifade edilemez. Onun için insanlar okumaktan kaçınırlar, sorumluluk geleceği için; “görmedim, duymadım, bilmiyorum. O halde benim üzerime hiçbir şey düşmüyor.” Ama görüyorsam, duyuyorsam, biliyorsam gereğini yapmak zorundayım; iyisi mi ben görmeyim, duymayım, bilmeyim. Ama bu, yine Peygamberin o meşhur hadisindeki, “Bir kötülük gördüğünde elinle, beceremezsen dilinle, onu da yapamazsan kalbinle buğz et” düsturuna aykırıdır. Bu düstur Peygambere bizzat Kur’an’ın öğrettiği bir düsturdur. Biz biliyoruz ki, Peygamber; Hz. Aişe’nin de ifade ettiği gibi, “O, yaşayan Kur’an’dı” ifadesi; bununla bütünleştiğinde Kur’an’ın insana

---

³⁴ M. BALCI, Hukuk Toplumunu – Hukuk Devleti, <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/238.pdf>

getirdiği o vahyi bilgiyi, donanıma dönüştürmektir, bireysel ve toplumsal sorumluluk. Bir Müslüman'ın bundan kaçınması mümkün değildir; kaçırıldığında tam anlamıyla bir icramatik ve hayatı bir konformizm penceresinden gören bir varlık olur.³⁵

Yine bir diğer tehlikemiz, *iktidar aymazlığı*. İnsanlar çok hızlı sonuç almaya meyillidirler. Kur'an'ın kendi ifadesi: "İnsan acelecidir." Hangi konularda acelecidir? Biran evvel elde etmek istediklerinde, bunu çok hızlı bir şekilde elde etmek isterler. Bunun dünyadaki en bariz zemini siyasi mücadele zeminidir. Bunun en bariz örneğini de yine hepimiz referandum(2010)³⁶ sürecinde gördünüz. Şimdi iktidar olanlar ve iktidardan nemalanmak isteyenler "evetçi" oldular; ama bir itirazi kayıt koyuyor bazıları, "Yetmez; ama evet!" Ben, bir Allah kulu görmedim ki, "yetmez" in ne olduğunu anlatmış olsun. Hiç size "yetmez" i anlatan oldu mu? Buna gerek yok çünkü onların literatüründe: "Bu, bizim iktidarımızın kalıcılığını sağlayacaksa yetmezliği falan önemli değil; bu kapıyı açalım." Ben de istiyorum, o kapının açılmasını; ama bana (bu topluma) birilerinin "yetmez" ini de anlatması gerekiyor ki, o referandum sürecinde "kırılısı elim buraya oy attı; katılmadıklarım da dâhil" dediğinde, işte o katılmadıklarının da ne olduğunu bilmesi lazım ki, iktidar fenomeninin aymazlığını görebilsin.³⁷ Bizim bilincimiz bu aymazlığı, bu insanlara göstermekten geçiyor.

Burada bizim bazı ihtiyaçlarımız var; bu süreçte, bu algıyı oluşturmak sürecinde bir numaralı ihtiyacımız *özgürlük*. Zihinsel olarak tamamen özgür ve bağımsız; ama *tarafli olmalıyız*, tarafsız olmamalıyız. Biz, tarafımızı seçtik; Hakk'tan yana tarafız. Haktan yana tarafsızlık olmaz; Allah, ne ki bize emretmiştir, biz onun tarafıyız. Biz, mazlumdan yanayız, mağdurdan yanayız. Mazluma da kimliğini sormayız.

Yine en büyük ihtiyaçlarımızdan biri de *bilgi*. Burada iki tür bilgiye çok önem veriyoruz; birincisi, *kavram bilgisi*. İnsan zihni kavramlarla düşünür ve kategorize eder; zihin sisteminde bu çok önemlidir. Kavram çalışmayı ihmal etmeyiniz ve beraberinde *tarih bilgisini* de. Çünkü oluşturacağınız bütün ütopyalarınız, bütün gelecek tasavvurunuz, o tarih bilgisine oturacak. Hz. Adem'den bu tarafa insanlık mücadelesini ve İslâm mücadelesini bilmezseniz; özellikle yakın tarihte olan-biteni idrak edemezseniz, bir gelecek tasavvuru oluşturamazsınız, sadece bir "hayal" oluşturursunuz. O hayale de sadece rüyalarınızda ulaşırsınız; ama gerçeğine ulaşmak için mutlaka tarih bilgisi, yakın tarih ve geçmiş tarih bilgisi şart. Ve tabii, bu bilgiyi donanım haline getirmek lazım; bu donanım, bir nevi elbise gibidir. O bilgiyi insanlar sizde bir elbise gibi görecek; yakışan bir elbise olarak görecek.

---

³⁵ M. BALCI, *Hak Arama Bilinci İçin BİREYSEL VE TOPLUMSAL SORUMLULUK*, <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/205.pdf>

³⁶ Orhan Gazi ERTEKİN, "İktidar Kendini tahrip Ediyor", <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/alintilar/637.pdf>

³⁷ Kemal ŞAHİN, "Meğer Eski HSYK Başarılıymış", <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/alintilar/396.pdf>

Bir diğ er husus, *yeni ilişkiler geliştirmek*. İnsanlar arasındaki ilişkiden bahsettik; üç boyutlu ilişkiden biri. Eğer ilişkiler dünyanızı sınırlarsanız, bir bilinç oluşturamazsınız. Ve tabi yeni oluşumlar üretmek. Yani sadece ilişki üretmeyeceksiniz; hukukun yaygınlaştırılmasında mutlaka bu anlamda zeminler oluşmalı. Biraz önce söyledim; örgütlü olarak, toplumsal olarak bu bilgiyi beraber işlemez ve dağıtmazsanız ve bunu sistemli/örgütlü olarak yapmazsanız o bilgi sizde kalır, dolayısıyla hukuk yaygınlaşmış olamaz.

Bir diğ er şey, “*avara kasnak*” olmayın; nedir, avara kasnak? Bir dayanağı, ilişiği olmayan, boşa dönen kasnak demektir. Enerji üretmeyen kasnak. Malumdur ki böyle bir kasnak enerji üretmediğ inden bir müddet sonra enerji bekleyen motorun yanmasına sebep olur. Faydadan çok zarar verir. Mutlaka bu birikimi, bir enerjiye çevirecek bağlantılarınız olması lazım. Yaptığınız her şey bir üretime doğ ru yönelmesi lazım, bir başkasına eklenilerek; iş te “şefa at zinciri”nden kastımız bu. (*)

Ve çok önemlisi *kayıtsız kalmamak*, her şeyi dert edinmek; bilhassa özgürlüğü için mücade le edenlerin durumlarını. Kayıtsız kalmak, eşittir “*gizli inkâr*”; inkârın karşılığı da küfürdür. Küfür, sadece “Allah yok!” demek değ il; Allah’ın varlığının bilgisine ulaşmada insanların önüne engel koymaktır, örtmektir, gizlemektir aynı zamanda. O bilgiye ulaşmada; Allah’ın varlığına, onun ayetlerinin ve Sünnetullahının bütün hayata ve kâinata hâkim olduğu bilgisine insanların ulaşmasını gizleyerek engellemektir. Hukuk da bunun içindedir; ilahi vahiy, hukukun kendisidir. Vahye, vahyin belirlediğ i hakka, adalete, hukuka insanların ulaşımına katkı sağ lamayan, bunu inkâr eden, yok sayan insan küfre girmiş (örtmüş) demektir. Bunun literatürde bir başka karşılığı, “Burjuvazi ahırına girmek”tir; sol literatürde de böyle ifade ediliyor. Burjuva, sorumluluklarını idrak edemeyen kesime denir. Burjuva, etrafındaki, daha alt tabakadaki diğ er sınıfların haklarını görmemek/inkâr etmek demektir. Böyle bir inkâr bizi, burjuva olmadığımız halde, onun ahırında –affedersiniz– otlanan bir duruma getirir.

Bir başka şey, *arızı muhalefet*. Aslında muhalif değ il, ama muhalifmiş gibi yapmak. Aynı kökenden, aynı zihin beslenmesinden, aynı donanımlardan geç en insanların; bakıyorsunuz bir gün, birbirine muhalif olduğ unu görüyorsunuz. Sebep; birisi iktidarda, öbürü ondan pay alamadığ i için muhalefette, AK Parti-Saadet Partisi ikilemi gibi. Aslında arızı muhalefet değ il, sistemin bizzat kendisine muhalefet; haksızlıkla, zulümle, işgalle, inkârla, ertelemeye veya engellemeye malul sistemin bizzat kendine muhalefet, sadece kurumlarına değ il. Sadece kurumlarına muhalefet ettiğinizde, bunun adı “arızı muhalefet”tir.³⁸

(*) Tebliğ in Eki’nde *Hukukçu Kardeşlerime Hatırlatmalar*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/101.pdf>

³⁸ M. BALCI, *Kişilik Yarılmasına Uđ ramadan Hukuksal Pratik*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/92.pdf>

Ve tabi çok önemlisi, *sorumlu gelecek kaygısı*. Bütün bu dert edinmeden sonra biz, geleceğe hangi gözle bakacağız veya hangi bilinçle bakacağız? Bu bilincin adı, sorumlu gelecek kaygısıdır. Biz, geleceğimizden sürekli kaygılanmalıyız ve bunun için de her gece –Hz. Ömer’in yaptığı gibi– “Bugün Allah için ne yaptın?” sorusunu, önce kendimize sormamız gerekiyor. Yani bir mümin, sürekli bu muhasebeyi yapması gerekiyor. Sorumlu gelecek kaygısı, sadece bu soruyu sormak değildir; bu sorunun karşılığında kendi nefesine almış olduğu cevapları hemen, o an, yeri geldiğinde, anında ona müdahale etmektir. Bütün bu eksiklikleri ve gördüğümüz yanlışlıkları gidermenin yollarını hep birlikte aramaktır. Sorumlu gelecek kaygısı, tek başına üslenilecek bir yük değildir. Hiç birimiz, tek başımıza geleceğimizin sorumluluğunu taşıyamayız, aksine o yükün altında eziliriz. Mutlaka paylaşmamız gerekir. Biz, “Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Gurubu”nda herkes (hepimiz dâhil) bu gurubun öğrencisidir; sadece öğretmen değil, herkes öğrencidir. Ama biz, öğrenciliği şöyle anlıyoruz; öğrenirken öğreten, öğretirken de öğrenendir. Hayatı boyunca hiç öğrencilikten kurtulamamış, ama hep sadece almaya gelmemiş, aynı zamanda da vermeye gelmiş bir öğrenci profilinden bahsediyoruz.

Yine, bizim hassasiyet göstermeye çalıştığımız, fakat mevcut iş hayatı dolayısıyla çok fazla beceremediğimiz, toplantılara zamanında gelmek prensibini çok fazla yerine getiremiyoruz.

Bir şey daha, belki son olacak bu; aldığı emaneti zamanında ve bizzat eliyle teslim etmek. Üç tür emanetten ve teslimden bahsediyorum. Biri, bulunduğumuz zeminlerde üzerimize düşeni hakkı ile yerine getirip ilgisine teslim etmek. İkincisi, emanet olarak bize teslim edilen vücudumuzu zarar vermeden, hayırlarda kullanarak teslim etmek. Üçüncüsü, huzur-u mahşerde beynimizi, aklımızı pırıl pırıl, hiç kullanmadan değil, gerçekten kullanmış olarak Allah’a teslim etmek.

Sonuç olarak, çok ideal bir çalışma içersinde değiliz. Böyle bir iddia hiç kimsede olamaz; ama bu çalışmadaki arkadaşlarımız niyet olarak üstün bir gayret sarf ediyorlar diyebiliriz. Ve tabi bütün bu çalışmaların daha bir üst seviyede, daha büyük bir şemsiye altında yapılabilmesi hepimizin arzusu; bu, çok önemlidir. Hem morali yükseltmek açısından önemlidir, hem de bu bölük-pörçük değişik STK’ların bünyelerinde veya bu tip zeminlerde veya meslek kuruluşlarında yaptığımız çalışmaların belki bir isim altında, bir hareket adı altında geliştirilmesi, kotarılması gerekiyor. İnşallah çok yakın bir zamanda (üç vakte kadar) size bazı müjdelerimiz^(*) olacak, çalışmalarımız var; bir çıkış anlamında üzerinde çalıştığımız bazı şeyler var. İnşallah onları da sizlerle paylaşacağız.

(*) Bu konuşmanın yapıldığı günlerde HUKUK VAKFI kuruluşu çalışmaları ve bazı illerde Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu dersleri oluşturma hazırlıkları yapılmaktaydı. Nitekim 2 Aralık 2014’de HUKUK VAKFI kurulup tescil edilmiş ve faaliyete başlamıştır. Öte yandan Ankara’dan ve Makedonya’dan sonra Gaziantep, Konya, Adana, Kayseri Ders Grupları oluşturulup derslere devam edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Bilal KILINÇ, *Türkiye’de Yargı Reformu Tartışmalarının Tarihsel Arka Plânı: Cumhuriyet Devri Yargı Sisteminin Temeli Olan Nizamiye Mahkemeleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme*
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/574.pdf>
- Etyen MAHÇUPYAN, 2. *TANZİMAT*, Liberte Yay. İst. 2003
- GENÇ HUKUKÇULAR HUKUK OKUMALARI TANITIM YAZISI;
<http://www.muhamrembalci.com/genchukukcular.php>
- Genç Hukukçular Makaleleri BİRİKİMLER I-II-II-IV-V*
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi.php#>
- HUKUK VAKFI, <https://www.hukukvakfi.org/amacimiz>
- ISLAHAT FERMANI <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/belgeler/231.pdf>
- Kaya KARTAL, “İslâm Hukukunda ve Mecelle’de Küllî Kâideler”,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerV/572.pdf>
- , Kaya KARTAL, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hukukun Laikleşmesi*,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/120.pdf>
- Kaya KARTAL, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hukukun Laikleşmesi*,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/120.pdf>
- Kemal ŞAHİN, *Meğer Eski HSYK Başarılıymış*,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/396.pdf>
- Laiklik bildirisi Seyfi Oktay’ın açılış Konuşması video
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi.php#>
- Muharrem BALCI, *Mecelle’nin İlk 100 Maddesi*,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/belgeler/232.pdf>
- , *Tanzimat’tan Günümüze İslah, Resepsiyon Ve Uyum Çalışmalarının Tahlili*
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/52.pdf>
- , TANZİMAT FERMANI, orijinal ve sadeleştirilmiş metin.
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/belgeler/233.pdf>
- , *Hak Arama Bilinci İçin BİREYSEL VE TOPLUMSAL SORUMLULUK*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/205.pdf>
- , *AB Uyum Yasaları Analizleri*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/raporlar/54.pdf>
- , *72 Yıllık Yasa Değişiyormuş...!*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/61.pdf>
- , *Türk Ceza Kanunu Öntasarısı (1997) Veya Panik Mevzuatı*.
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/85.pdf>
- , *Hukukçu Kardeşlerime Hatırlatmalar*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/101.pdf>
- , *TCK Öntasarısı veya Napolyon Emirnamesi*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/makaleler/86.pdf>
- , *Hukuk Mesleği ve Misyon - Vizyon Tartışmalarında Tarihi Gerçeklikten Gelecek Tasavvuruna Süreç İşçiliği* <http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/2.pdf>
- , İHTİLAFLARIN ÇÖZÜM YOLLARI VE TAHKİM, Danışman Yay, İst: 1999
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/kitaplar/37.pdf>
- , *Hukuk Toplumu – Hukuk Devleti*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/238.pdf>

- , *Kişilik Yarılmasına Uğramadan Hukuksal Pratik*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/92.pdf>
- , *Müslüman Hukukçuyu Bekleyen Tehlikeler DÖNÜŞTÜRME PROJELERİ*,
<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/239.pdf>
- Mehmet KALAY, *Tanzimat ve Sonrası Osmanlı'da Hukuk ve Yargı*,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerII/98.pdf>
- Orhan Gazi ERTEKİN, *İktidar Kendini tahrip Ediyor*,
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/637.pdf>
- REFAH PARTİSİ'nin Savcılar Toplantısı ve Bildirisine Eleştirisi ve Doğan Güreş'in kutlaması.
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi.php#>
- SAVCILAR ANTALYA LAİKLİK TOPLANTI Belgeleri;
<http://www.muhamrembalci.com/belgeler.php>
- Seyfi OKTAY'ın açılış Konuşması video <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi.php#>
- SİVAS OLAYLARI DAVASI – TOPLU SAVUNMA, Hukukçular Derneği-Danışman Yay. 1996
<http://www.muhamrembalci.com/kitaplika/17.pdf>
- TANZİMAT FERMANI (GÜLHANE HATTI HÜMÂYÜNU)
<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/belgeler/233.pdf>
- Vecdi ARAL, "HUKUK FELSEFESİNİN TEMEL SORUNLARI", İst. 1992.
- AYM, *Yılmaz ÇELİK Hak İhlali Kararı*,
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Basvurular/tr/pdf/2014-13117.pdf>
- Resmi Gazete: R.G. Tarih ve Sayı: 26/10/2018-30577, AYM Yılmaz Çelik Kararı.

EK

Hukukçu Kardeşlerime Hatırlatmalar

1. Gittiğiniz yeri bereketlendirin

- Boş gitmeyin, dağarcığınızda gideceğiniz yere uygun malzemeler götürün. Her kişinin ikram edeceği bir değeri mutlaka vardır. Hiç bir şeyi olmayanın en azından güler yüzü ve tebessümü vardır. Esirgemeyin. Ancak bir hukukçunun tebessümden de öte, hukuk mantalitesi ve hukuk bilgisinin gereği çözümleri olmalıdır ki, bu çözümler, Türkiye toplumu için gerçekten çok değerli ve ikrama çok yakışan bir nimettir. Sizleri bu nimetle bereketlendiren Allah'a şükürünüzün bir kısmını, hukuk bilginizi gereken yerlerde ikram ederek eda edebilirsiniz.
- Gittiğiniz yeri şenlendirin, neşelendirin. İnsanların size yaklaşabileceği, sizin de insanları kucaklayabileceğiniz mesafede neşeli olmanın bir nimet olduğunu mutlaka göreceksiniz ve idrak edeceksiniz.
- Her zorluğun bir çözümü, her karanlığın bir sabahı olduğunu unutmadan, sıkıntıların birlikte aşılabileceğini, etrafınızdakilerin sizi iştiyakla beklediğini, size ve çözümleri-

nize değer verdiklerini görmezlikten gelmeyin. Başkalarına karşı siz de aynı duygular içinde olun inanın ve bu inancınızı hissettirin.

2. Başkalarına şefaathçi olun, katılın, eklemlenin

- Sizden öncekilerden bir şeyler alın, sizden sonrakilere bir şeyler katın.
- Önünüzdekilerin ve arkanızdakilerin çalışmalarına katılın, sizin çalışmalarınıza katılmalarını sağlayın. Onlarla eklemlenin.
- Hukukçu, dünya üzerindeki herkesten daha alçak gönüllü olmalıdır. Hak ve hukuk kavramlarının içeriği hakkında bilgi sahibi olabilen bir hukukçunun, herkesten daha çok alçak gönüllü ve hakşinas olması asıdır.

3. Size yakışanı yapın

- Her yaşın, her mesleğin, her misyonun bir gereği vardır. Bu gereklilik toplumda teamül olarak belirir, örfi olarak arzulanır. Buna dikkat edip, her anın ve durumun gereğini yapanlar toplumda kabul gören insanlardır. Bu tür insanların hataları da pek fazla irdelenmez. Çünkü doğallık içinde yapılan hatalarda samimiyet vardır, mazur görülür.

4. Sizden bekleneni verin

- Toplum, yetiştirdiği insanlar için bir düzey belirler. Bu kendiliğinden oluşan bir beklentidir. İçinden yetişip gelinen topluluğun değerlerine ve beklentilerine gösterilecek saygı, ileride, tüm çalışmalarınızda ve zorluklarınızda, size yardım, hoşgörü ve hüsnü kabul olarak geri dönecektir.
- Kendi mahallenizdeki insanları pek fazla eleştirmeyi ve küçültmeyi sanat haline getirmeyin. Kestane ile kabuk misalini unutmayın. Her şeyimizle içinden çıktığımız topluluğun malıyız. Allah'ın bahşettiği nimetler, yine o insanlar eliyle bize ulaşmaktadır. İnsan olmanın şükürü, ancak hemcinsleri ile birlikte eda edilebilir.

5. Hukuk mantığı hakkında sürekli düşünün ve geliştirin

- Hukuk mantığı, sadece hukuk bilgisi ile oluşmamaktadır. Akîde ve tarih (özellikle siyer ve yakın tarih) bilgisi, hukuk mantığının oluşmasında önemli katkı sağlamaktadır.
- Hukuk öğrenilebilir, fakat hukuk mantığı olmadan, adaletle uygulanamaz.

Allah'a emanet olunuz. 17.10.1999

Muharrem BALCI